

VIII. Évfolyam 1. szám - 2013. március

Kozák Attila

kozaka24@gmail.com

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE EGYÜTTMŰKÖDÉSE A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOK KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZETEIVEL

Absztrakt

Magyarország katasztrófavédelmi veszélyeztetettség terén az emberi tevékenységeken kívül a természeti jelenségek is nagy veszélyforrást jelentenek. Ez különösen igaz Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére ár- és belvíz veszélyeztetettség szempontjából. A közelmúltban többször előfordult határokon átívelő katasztrófavédelmi helyzet, amely szükségessé tette a Katasztrófavédelem és más szakhatóságok munkáját. A katasztrófavédelmi helyzeteket előidéző környezeti veszélyt, kockázatot rejtő jelenségek bekövetkezésének, esetleges hatásuk és terjedésük vizsgálata Magyarország és a szomszédos partnerországok kiemelt feladata. Sok esetben nehézséget jelent a szomszédos országok katasztrófavédelmi szerveinek hatékony együttműködése az elkülönült védelmi rendszerek miatt. Írásomban szeretném bemutatni a határon átnyúló pályázatok nyújtotta új lehetőségeket a természeti katasztrófák előrejelzésének fejlesztésében.

In Hungary both human activities and natural phenomena entail high risks concerning disaster relief risk. This is particularly true for Szabolcs-Szatmár-Bereg County in terms of flood and internal water risk. Disaster situations have occurred several times recently, which has necessitated the work of the disaster relief and other authorities. Investigating the predictability, potential effect and extent of phenomena entailing an environmental danger is a key task for Hungary and the neighbouring partner countries. In many cases it is difficult for the disaster relief organs of the neighbouring countries to co-operate efficiently owing to the isolated protection systems. In this article I aim to present the new opportunities offered by the cross-border applications in the development of forecasting natural disasters.

Kulcsszavak: információ, katasztrófa, biztonság, riasztási terv, beavatkozás ~
information, catastrophe, safety, alarm plan, intervention

1.EGYÜTTMŰKÖDÉS A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOK KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZETEIVEL

A katasztrófahelyzeteket előidéző környezeti veszélyt és kockázatot rejtő jelenségek bekövetkezése, esetleges hatásuk és terjedésük vizsgálata minden állam kiemelt feladata. A természetben előforduló események, mint amilyenek az erdőtüzek, árvizek, egyéb katasztrófák, nem állnak meg az ember által mesterségesen meghatározott országhatároknál. Számos esetben nehézséget jelent a szomszédos országok katasztrófavédelmi szerveinek hatékony együttműködése, az elkülönült védelmi rendszerek következtében. Korábban is előfordultak katasztrófahelyzetek, de az elmúlt tíz évben az időjárási szélsőségek megszorodtak, így korábban kevésbé tapasztalt rendkívüli aszályok, szárazságok és heves, nagy mennyiségű csapadékos időszakok viszonylag rövid időn belül válthatják egymást. A száraz időszakokban jelentősen megnőtt az erdőtüzek száma, míg a nagy csapadékokat követően az árvizek is jelentős károkat okoznak. Az elmúlt évek nem megfelelő erdőgazdálkodása tovább fokozza ezeket a jelenségeket.

A természeti jelenségeken kívül az emberi tevékenységek is veszélyforrást jelentenek. Romániában és Magyarországon a közelmúltban többször előfordult a határokon átívelő katasztrófahelyzet, amely szükségessé tette a katasztrófavédelem, továbbá a vízügy és a környezetvédelmi szakhatóságok összehangolt munkáját. Különösen igaz ez az erdőtüzekre, amelyek rövid idő alatt nagy területre terjedhetnek ki, az árvizekre, amelyek emberéleteket és anyagi javakat veszélyeztető katasztrófa helyzeteket idézhetnek elő. Az elhárítás költségeit jelentősen csökkentheti az időben és térben pontos információk hatékony áramlása. A projekt megvalósulásával olyan infokommunikációs kapcsolat épül ki, amely a határon átnyúló együttműködést jelentősen erősíti a térségben. A természeti erőforrások és anyagi javak védelmében érintett szervek közti korábbi együttműködést tovább erősíti a megvalósuló projekt, amely csökkenti az éles helyzetek kezelésekor a határ által okozott akadályt.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság határon átnyúló tevékenységei, együttműködései az alábbiak:

1.1. Norvég alapú (magyar-ukrán) pályázat

A pályázat célkitűzései között szerepel, hogy Ukrajna és Magyarország partnerei között egy valós, magyar-ukrán határon átnyúló kapcsolat alakuljon ki. A pályázatban a Záhonyi térség kockázatainak felmérésén, térképezésén, valamint a terjedési modellek kidolgozásán túl további célként határozzák meg, a határon átnyúló műveletirányítási terv elkészítését, valamint egy infokommunikációs hírlánc kialakítását is. A határon átnyúló kapcsolattartás, valamint a határon átnyúló információáramlás különösen fontos az országhatárral érintett megyéknél, így a mi megyénkben is. Országunk sajátos adottságait tekintve alvízi ország, így a hozzánk érkező vizekhez alkalmazkodnunk kell. Ebből fakadóan megyénk legnagyobb potenciális veszélyforrása az árvíz, illetékességi területünk 38,3 %- a árvízzel veszélyeztetett.

A megyénk legjelentősebb folyója a Tisza (235 km). A levonuló árhullámok 16-32 óra alatt érik el területünket, ezért a védekezésre történő felkészülésre rövid idő áll rendelkezésünkre. A Tisza folyó Tizsakóródtól - Zsurkig terjedő részén, jobb parti töltésszakadás, esetleges töltésmeghágás esetén, a kiáramló víz magyar területekről, ukrán területekre folyhat, ezáltal veszélyeztetheti az ott élő polgári lakosság biztonságát. A Magyarországról átfolyó víz gravitációs úton a természetes terepvonulatokat követve jut át ukrán területekre, majd a káros vizek a Csaronda csatornán keresztül kerülnek visszavezetésre a Tiszába.

A megyei Kitelepítési - Befogadási Összesített Tervben 9 település – Beregdaróc, Barabás, Beregsurány, Csaroda, Gelénes, Lónya, Mátyus, Tiszaadony, Tizsakerecseny – Ukrajnán keresztül történő kimenekítésével számolunk, ha Vásárosnamény fölött a Tisza jobb partján

gátszakadás következik be. Ez mintegy 3400 főt érint. Többek között ez is eredményezte a pályázat mielőbbi benyújtását[1].

1.2. Infó-kommunikációs hírlánc kialakítása

A webes kapcsolatok sokszínűségét figyelembe véve a két partnernek a legtöbb lehetősége az infokommunikációs rendszer kialakítására elektronikus kapcsolat útján létrehozható. A weben keresztül ugyanis többféleképpen is kapcsolatot tudunk tartani a nemzetközi együttműködő szervezetekkel a katasztrófák mielőbbi elhárítása és megelőzése céljából.

Az információk hatékony áramlása érdekében a költséghatékonyság figyelembe vételével kialakításra került a webes felületen működő internet alapú közös elektronikus levelező rendszer, valamint a Skype programmal mindkét partnernek lehetősége nyílik a határon át történő kapcsolattartásra. A partnerek webes kapcsolat segítségével azonos e-mail rendszeren keresztül tudnak e-mail kapcsolatot tartani, továbbá a Skype program használatával lehetőség nyílik videó konferenciák lebonyolítására, valamint ezen a szoftveren keresztül ingyenes és azonnali telekommunikációra, adatok küldésére és fogadására van lehetőség a szervezetek számára.

Az e-mail összeköttetés a gmail internetes levelező rendszeren keresztül működik, mely kiválasztására azért került sor, hogy egyforma e-mail rendszeren keresztül működjön a kapcsolattartás mindkét nemzetközi katasztrófavédelmi szerv részéről. A két kapcsolati lehetőség üzembiztonsága és külső behatolástól való védelme megfelelő, mivelhogy csak regisztrált felhasználóként tudják használni a két kapcsolati megoldást. Így az infokommunikációs védett kapcsolatok között zajlik folyamatosan. A tervezett két rendszer működtetése megoldható külső terepen való munkavégzés során is, mivelhogy megfelelően beállítható rendszernek bizonyulnak hordozható számítógépes rendszereken alkalmazva is. Így akár a kihelyezett vezetési pontok összeköttetését is biztosíthatják, természetesen mobil internet kapcsolat alkalmazásával.

2. EGYÜTTMŰKÖDÉSEK A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOKKAL

2.1. Határon átnyúló Riasztási - Műveletirányítási Terv

Műveletirányítási terv a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és az Ukrán Rendkívüli Helyzetek Minisztériumának Kárpátaljai Megyei együttműködése, kapcsolatainak folyamatos fenntartása és fejlesztése, továbbá a két megye lakosságának biztonsága és védelme, az időben és megfelelő módon történő kölcsönös tájékoztatás, valamint a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védelem és egyéb súlyos, határon átnyúló hatású balesetekkel kapcsolatos megelőző, veszélyelhárító tevékenység elhárítására készült. A terv rögzíti, hogy a megyei szintű katasztrófák vagy azok veszélye, illetve a másik fél területére kiható katasztrófa-helyzet vagy veszély esetén, a megyei katasztrófavédelmi szervek haladéktalanul információkat cserélnek a fellépő vagy fenyegető katasztrófa idejéről, jellegéről, méreteiről és veszélyeiről, továbbá segítik annak elhárítását.

A terv tüzesetek eloltására, műszaki mentést igénylő események felszámolására és a katasztrófák elleni védekezésre irányuló terv, amely a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és az Ukrán Rendkívüli Helyzetek Minisztériumának Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának, hivatásos és önkéntes tűzoltóságainak, szervezeteinek, erőinek és eszközeinek, igénybevételének rendjét határozza meg. A terv alkalmazásához szükséges a másik fél segítségigénylő adatlapjának kitöltése, mely nyomtatvány két nyelven (magyar és ukrán) készült a könnyebb kitölthetőség és a nyelvi nehézségek elkerülése miatt. A segítségigénylő adatlap duplikálva érkezik meg a segítséget nyújtó szervezet felé (e-mail és fax), amit nyugtázás után megerősítenek.

A Riasztási terv és az infokommunikációs hírlánc kialakítása és beüzemelése, az időben történő riasztás pontos megbízható információk alapján, megfelelő szintű, modern kommunikációs eszközök segítségével (interaktív kommunikáció) megvalósult. Ezt bizonyítja az is, hogy a pályázatban rögzítettek szerint megszervezésre került az infokommunikációs hírlánc működésének bemutatása céljából a közös magyar-ukrán törzsvezetési gyakorlat is.

2.2. Magyar - Román pályázatok

Mint már a fentiekben említettem, a megyénk legnagyobb potenciális veszélyforrása az árvíz, illetékességi területünk 38,3 %-a árvízzel veszélyeztetett. A Románia felől érkező nagyobb folyók a Szamos, a Kraszna, és a Túr. A hazai és romániai árvíz- és katasztrófavédelmi központok közötti biztonságos és stabilan üzemelő információs rendszer megvalósítása érdekében a jelenlegi meglévő mikrohullámú gerinchálózat kiterjesztését terveztük. A kirendeltségek beintegrálásával lehetőség nyílna az eddiginél pontosabb előrejelzések készítésére a kölcsönös együttműködés jegyében. Ennek alapfeltétele egy stabil, független, saját üzemeltetésű kapcsolat létesítése az érintett védelmi központok, kirendeltségek között, valamint a közös beavatkozásokat megalapozó lokalizációs és kitelepítési tervek kidolgozása, a felkészültség megteremtése.

A határon átnyúló együttműködés szükségessége ebben az esetben az ár- és belvízi védekezés sajátosságából ered, ahol az információk időben történő feldolgozása és a gyors reagálás létfontosságú elem. Nemzeti árvíz-megelőzési program részeként több beavatkozási, veszély-elhárítási elemzés is készült a megyében, amely rámutat ezen információk szükségességére.

Számos esetben nehézséget jelent a szomszédos országok katasztrófavédelmi szerveinek hatékony együttműködése, az elkülönült védelmi rendszerek következtében.

A természeti jelenségeken kívül az emberi tevékenységek is veszélyforrást jelentenek. Romániában és Magyarországon a közelmúltban többször előfordult a határokon átívelő katasztrófavédelem, amely szükségessé tette a katasztrófavédelem, továbbá a vízügy és a környezetvédelmi szakhatóságok összehangolt munkáját. Különösen igaz ez az erdőtüzekre, amelyek rövid idő alatt nagy területre terjedhetnek ki, az árvizekre, amelyek emberéleteket és anyagi javakat veszélyeztető katasztrófa helyzeteket idézhetnek elő. Az elhárítás költségeit jelentősen csökkentheti az időben és térben pontos információk hatékony áramlása. A projekt megvalósulásával olyan infokommunikációs kapcsolat épül ki, amely a határon átnyúló együttműködést jelentősen erősíti a térségben.

A természeti erőforrások, és anyagi javak védelmében érintett szervek közti korábbi együttműködést tovább erősíti a megvalósuló projekt, amely csökkenti az éles helyzetek kezelésekor a határ által okozott akadályt. A rendszer adatainak hozzáférése, a hálózat bővítése megnöveli a katasztrófavédelemben résztvevő szervezetek hatékonyságát. A helyzet közös elemzése, a feladatok konstruktív megbeszélése megalapozott döntés-előkészítést és döntéshozatalt eredményezhet, támogatja a katasztrófavédelmi tevékenység gördülékenyebbé tételét. A megvalósulás esetén olyan előrejelző, illetve kommunikációs rendszer jön létre, melynek kölcsönösen használhatja mindkét ország a katasztrófavédelem kezelése során. Ezzel jelentős időt nyernek a katasztrófa helyzetek elhárításával kapcsolatban [2].

Ez olyan új és hasznos rendszert eredményez a területen, amely a természeti erőforrások, a lakosság és anyagi javainak megóvását eredményezi. A hatékonyan és jól működő hálózat alkalmazása példaértékű lenne és várható lenne annak kiterjesztése a szlovák és ukrán határ menti területeken is. A projekt során a veszélyhelyzetekre való időben történő felkészülés, illetve a bekövetkezett katasztrófák által okozott károk csökkentése is megvalósul. Ennek keretében olyan szoros együttműködés és kapcsolatrendszer alakul ki a katasztrófavédelem, a vízügy szervei között, amely megsokszorozza a cselekvési lehetőségeket.

A rendszer biztosítja a megfontolt irányítást és intézkedést a legrövidebb időn belül, a szükséges segítségnyújtás és a közvetlen segítség elérhetővé válik az érintettek számára. A létrehozott rendszer lehetővé teszi a beavatkozás nyomon követhetőségét annak érdekében, hogy meghatározhatson megfelelő beavatkozási intézkedéseket a fontos paraméterek változása esetében (veszélyeztetettségi szintek, tendenciák, egyes eseménytípusok bekövetkezési valószínűségei). A létrehozandó honlap értékes információkkal szolgál majd a lakosságnak és minden érintett szervezetnek.

A portál fóruma a régió érintett szervezeteinek és képviselőinek találkozóhelye lesz majd, és nyitott lesz azok számára is, akik csatlakozni szeretnének a vészhelyzeti irányításhoz (jótékonyági szervezetek, kis- és középvállalkozások, akik anyagi forrásokat és segítséget ajánlanak fel a lehetséges természeti katasztrófák áldozatainak). Mindenféleképpen a lehetőségeinkhez mérten, a megelőzésre kell törekednünk az együttműködések tekintetében is, ezért is fontosak a pontos előrejelzések, valamint a határon átnyúló gyors és megbízható információk közlése.

3.ÖSSZEGZÉS

Megállapítható, hogy a tervezett rendszerek biztosítani fogják a megfontolt irányítást és intézkedést a legrövidebb időn belül. A segítségnyújtás közvetlenül elérhetővé válik az érintettek számára.

Fontos kiemelni, hogy a rendszer képes a beavatkozás nyomon követésére annak érdekében, hogy meghatározható legyen a megfelelő beavatkozás. A rendszer kiépítése és az adatok hozzáférése megnöveli a védelemben résztvevők hatékonyságát, konstruktív döntéselőkészítését eredményezhet, mellyel jelentős idő nyerhető a katasztrófa helyzetek elhárításával kapcsolatban.

A közös projektek hasznos eredménye, hogy mind a lakosság, mind az anyagi javak megóvását eredményezheti, valamint az anyagi károk csökkentésével jelentős állami forrástőke takarítható meg.

Felhasznált irodalom

- [1] <http://www.szabolcs.katasztrofavedelem.hu>
- [2] <http://www.fetikovizig.hu>

A cikk a TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-0001 Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások projekt támogatásával készült.